

Pamatstatistiskie testi programmā R

Didzis Elferts

Lekcijas tēmas

- Statistiskie rādītāji
- Paraugkopu salīdzināšana
- Korelācijas analīze
- Regresijas analīze
- Dispersijas analīze

Statistiskie rādītāji

Dati

```
niedr<-read.table(file="../Dati/niedres2.txt",header=TRUE,sep="\t",dec=".")
```

```
str(niedr)
```

```
'data.frame':  50 obs. of  3 variables:
```

```
$ garums : num  31.6 23.2 39.2 37.4 21.1 37 24.7 31.3 37.4 39.7 ...
```

```
$ platums: num   2.5 2.3 2.1 5.8 2.2 4.1 3.5 4.2 2.5 2.8 ...
```

```
$ paraug : Factor w/ 3 levels "Austr","Riet",...: 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 ...
```

Statistiskie rādītāji 1

Vidējo aritmētisko, standartnovirzi, dispersiju un mediānu aprēķina attiecīgi ar funkcijām `mean()`, `sd()`, `var()` un `median()`. Visām šīm funkcijām kā arguments jānorāda skaitļu vektors/viena kolonna.

```
mean(niedr$garums)
```

```
[1] 37.594
```

```
sd(niedr$garums)
```

```
[1] 10.31332
```

```
var(niedr$garums)
```

```
[1] 106.3647
```

```
median(niedr$garums)
```

```
[1] 38.4
```

Statistiskie rādītāji 2

Skaitļu noapaļošanai izmanto funkciju `round()`, kurā norāda vienu skaitli, vai objektu ar vairākiem skaitļiem un decimāldaļu skaitu aiz komata.

```
round(mean(niedr$garums),1)
```

```
[1] 37.6
```

Statistiskie rādītāji 3

```
x <- c(1:20, NA)
```

```
mean(x)
```

```
[1] NA
```

```
mean(x, na.rm=TRUE)
```

```
[1] 10.5
```

Daudzas funkcijas R dod rezultātu NA, ja kāda no apstrādājamām vērtībām arī ir NA. Tāpēc jānorāda, ko darīt ar šīm NA vērtībām.

Statistiskie rādītāji 4

Minimālo un maksimālo vērtību aprēķina ar funkcijām `min()` un `max()`, vai arī ar funkciju `range()` var aprēķināt abas vērtības uzreiz.

```
min(niedr$garums)
```

```
[1] 11.9
```

```
max(niedr$garums)
```

```
[1] 59
```

```
range(niedr$garums)
```

```
[1] 11.9 59.0
```


Statistiskie rādītāji 5

Kvartiles aprēķina ar funkciju `quantile()`. Ja nepieciešams aprēķināt procentiles, vai arī tikai kādu no kvartilēm, tad papildus norāda argumentu `probs=` un vajadzīgo rādītāju izteiktu decimāldaļās.

```
quantile(niedr$garums)
```

0%	25%	50%	75%	100%
11.900	31.075	38.400	45.300	59.000

```
quantile(niedr$garums,probs=c(0.025,0.975))
```

2.5%	97.5%
18.465	55.770

Statistiskie rādītāji 6

Ja funkcijā `summary()` ievieto skaiļu vektoru, rezultātā iegūst sešus statistiskos rādītājus, kas to raksturo.

```
summary(niedr$garums)
```

Min.	1st Qu.	Median	Mean	3rd Qu.	Max.
11.90	31.08	38.40	37.59	45.30	59.00

Statistiskie rādītāji 7

Ja funkcijā `summary()` ievieto datu tabulu, rezultātā katrai skaitliskajai kolonnai iegūst sešus statistiskos rādītājus, bet faktoram/rakstu zīmju kolonnai iegūst vērtību atkārošanās biežumu.

```
summary(niedr)
```

garums	platums	paraug
Min. :11.90	Min. :0.400	Austr:17
1st Qu.:31.07	1st Qu.:2.500	Riet :17
Median :38.40	Median :3.900	Ziem :16
Mean :37.59	Mean :3.892	
3rd Qu.:45.30	3rd Qu.:5.100	
Max. :59.00	Max. :7.100	

Paraugkopu salīdzināšana

Dati 1

```
niedr2<-read.table(file="../Dati/lapas.txt", header=TRUE,sep="\t",dec=".")
```

```
str(niedr2)
```

```
'data.frame':  34 obs. of  3 variables:
```

```
$ garums : num  31.6 23.2 39.2 37.4 21.1 37 24.7 31.3 37.4 39.7 ...
```

```
$ platums: num   2.5 2.3 2.1 5.8 2.2 4.1 3.5 4.2 2.5 2.8 ...
```

```
$ paraug : Factor w/ 2 levels "Austr","Riet": 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 ...
```

Dispersiju salīdzināšana 1

Dispersiju salīdzināšanu ar F testu veic izmantojot funkciju `var.test()`.

```
var.test(pirmā.paraugkopa,otrā.paraugkopa)
```

```
var.test(datu.kolonna~grupu.kolonna)
```

Dispersiju salīdzināšana 2

```
var.test(niedr2$garums~niedr2$paraug)
```

F test to compare two variances

```
data: niedr2$garums by niedr2$paraug
```

```
F = 0.89492, num df = 16, denom df = 16, p-value = 0.827
```

```
alternative hypothesis: true ratio of variances is not equal to 1
```

```
95 percent confidence interval:
```

```
0.3240865 2.4711930
```

```
sample estimates:
```

```
ratio of variances
```

```
0.8949191
```

Dispersiju salīdzināšana 3

Secinājums: Pie būtiskuma līmeņa $\alpha = 0,05$ divu paraugkopu dispersijas ir homogēnas (neatšķiras būtiski), jo iegūtā F-vērtība ir 0,89 un p-vērtība ir 0,827 (lielāka par 0,05). Ja skatās uz F vērtības ticamības intervālu, tad tas satur skaitli viens (0,32 līdz 2,47), tātad dispersijas ir līdzīgas (homogēnas).

Vidējo aritmētisko salīdzināšana 1

Vidējo aritmētisko salīdzināšanai izmanto funkciju `t.test()`. Ja pirms tam pierādīts, ka dispersijas neatšķiras, tad jāpievieno arguments `var.equal=TRUE`.

```
t.test(datu.kolonna~grupu.kolonna,var.equal=TRUE)
```

```
t.test(paraugkopa1,paraugkopa2,var.equal=TRUE)
```

Vidējo aritmētisko salīdzināšana 2

```
t.test(niedr2$garums~niedr2$paraug,var.equal=TRUE)
```

Two Sample t-test

```
data: niedr2$garums by niedr2$paraug
```

```
t = -2.4034, df = 32, p-value = 0.02221
```

```
alternative hypothesis: true difference in means is not equal to 0
```

```
95 percent confidence interval:
```

```
-13.899897 -1.147161
```

```
sample estimates:
```

```
mean in group Austr mean in group Riet
```

```
33.52941
```

```
41.05294
```

Vidējo aritmētisko salīdzināšana 3

Secinājums: Pie būtiskuma līmeņa $\alpha = 0,05$ pastāv statistiski būtiska atšķirība starp Austrumu un Rietumu parauglaukumu vidējiem niedru lapu garumiem (p-vērtība=0,022). Vidējo aritmētisko starpības 95% ticamības intervāls ir no -13,89 līdz -1,15. Intervāls nesatur 0 (ja satūrētu 0, tad tas norādītu, ka atšķirība nav būtiska).

Saistītu paraugkopu vidējo aritmētisko salīdzināšana 1

Saistītu vai atkarīgu paraugkopu vidējo aritmētisko salīdzināšanu veic ar funkciju `t.test()`, kurai papildus iekļauj argumentu `paired=TRUE`. Šī testa veikšanai abu paraugkopu datiem parasti jāatrodas katrai savā kolonnā.

```
t.test(x,y,paired=TRUE)
```

Saistītu paraugkopu vidējo aritmētisko salīdzināšana 2

```
rokas <- read.table(file="../Dati/rokas.txt",header=TRUE,sep="\t",dec=".")
```

```
str(rokas)
```

```
'data.frame':  25 obs. of  2 variables:  
 $ laba  : num  32.9 39.7 26.9 38.8 58 50.6 31.4 68.7 65.2 31.8 ...  
 $ kreisa: num  21.9 39.2 29.9 34.8 48.7 51.4 34.5 56.4 57.5 27.8 ...
```

Saistītu paraugkopu vidējo aritmētisko salīdzināšana 3

```
t.test(rokas$labā,rokas$kreisā,paired=TRUE)
```

Paired t-test

data: rokas\$labā and rokas\$kreisā

t = 4.4743, df = 24, p-value = 0.0001581

alternative hypothesis: true difference in means is not equal to 0

95 percent confidence interval:

2.413454 6.546546

sample estimates:

mean of the differences

4.48

Saistītu paraugkopu vidējo aritmētisko salīdzināšana 4

Secinājums: Pie būtiskuma līmeņa $\alpha = 0,05$ pastāv statistiski būtiska atšķirība starp labās un kreisās rokas spēku (p-vērtība $< 0,001$). Vidējā pāru starpība ir 4,48 un tās 95% ticamības intervāls ir no 2,41 līdz 6,54.

T-tests vienai paraugkopai 1

Lai pārbaudītu vienas paraugkopas vērtību atbilstību zināmai vērtībai (ģenerālkopas vidējam aritmētiskajam), izmanto funkciju `t.test()`, kurai kā papildus argumentu norāda zināmo vērtību `mu=`.

```
t.test(analizējamā.paraugkopa,mu=zināmā.vērtība)
```


T-tests vienai paraugkopai 2

```
t.test(niedr2$platums,mu=3.0)
```

One Sample t-test

```
data: niedr2$platums
t = 2.5592, df = 33, p-value = 0.01526
alternative hypothesis: true mean is not equal to 3
95 percent confidence interval:
 3.139297 4.219526
sample estimates:
mean of x
 3.679412
```

T-tests vienai paraugkopai 3

Secinājums: pie būtiskuma līmeņa $\alpha = 0,05$ niedru lapu platums pētītajā teritorijā būtiski atšķiras no vērtības 3 mm (p vērtība ir 0,015). Niedru lapu platumu vidējais aritmētiskais ir 3,68 un tā 95% ticamības intervāls ir no 3,14 līdz 4,22 (nesatur vērtību 3,0).

Neparametriskās metodes - neatkarīgas paraugkopas 1

Neatkarīgu paraugkopu salīdzināšanai ar neparametriskajām metodēm izmanto funkciju `wilcox.test()`.

```
wilcox.test(datu.kolonna~grupu.kolonna)
```

```
wilcox.test(pirma.paraugkopa,otra.paraugkopa)
```

Neparametriskās metodes - neatkarīgas paraugkopas 2

```
wilcox.test(niedr2$garums~niedr2$paraug)
```

```
Warning in wilcox.test.default(x = c(31.6, 23.2, 39.2, 37.4, 21.1, 37,  
24.7, : cannot compute exact p-value with ties
```

```
Wilcoxon rank sum test with continuity correction
```

```
data: niedr2$garums by niedr2$paraug
```

```
W = 75, p-value = 0.01745
```

```
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0
```

Neparametriskās metodes - neatkarīgas paraugkopas 3

Secinājums: Pie būtiskuma līmeņa $\alpha = 0,05$ starp Austrumu un Rietumu parauglaukumu niedru lapu garumu vērtību sadalījumiem pastāv statistiski būtiska atšķirība (p vērtība 0,017).

Neparametriskās metodes - atkarīgās paraugkopas 1

Saistītu vai atkarīgu paraugkopu vērtību sadalījuma salīdzināšanu veic ar funkciju `wilcox.test()`, kurai papildus iekļauj argumentu `paired=TRUE`. Šī testa veikšanai abu paraugkopu datiem parasti jāatrodas katram savā kolonnā.

```
wilcox.test(pirma.paraugkopa,otra.paraugkopa, paired=TRUE)
```

Neparametriskās metodes - atkarīgās paraugkopas 2

```
wilcox.test(rokas$labā, rokas$kreisa, paired=TRUE)
```

```
Warning in wilcox.test.default(rokas$labā, rokas$kreisa, paired = TRUE):  
cannot compute exact p-value with ties
```

Wilcoxon signed rank test with continuity correction

data: rokas\$labā and rokas\$kreisa

V = 291.5, p-value = 0.0005445

alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

Neparametriskās metodes - atkarīgās paraugkopas 3

Secinājums: Pie būtiskuma līmeņa $\alpha = 0,05$ pastāv statistiski būtiska atšķirība starp labās un kreisās rokas spēka vērtību sadalījumu (p-vērtība 0,0005).

χ^2 tests 1

χ^2 testa veikšanai izmanto funkciju `chisq.test()`, kurai kā argumentus norāda empīrisko vērtību sadalījumu un sagaidāmo vērtību sadalījumu (kā iespējamības vērtības), ja jāsalīdzina ar teorētisko sadalījumu, vai arī matrici, kas satur divu paraugkopu vērtību sadalījumus, ja jāsalīdzina divas paraugkopas.

```
chisq.test(empir.sad.vektors, teor.sad.vektors)  
chisq.test(vertibu.matrice)
```

χ^2 tests 2

```
zirni <- c(315, 108, 101, 32)
#dala ar vērtību summu (16), lai iegūtu iespējamības vērtības
teor.zirni <- c(9, 3, 3, 1)/16

chisq.test(x = zirni, p = teor.zirni)
```

Chi-squared test for given probabilities

```
data:  zirni
X-squared = 0.47002, df = 3, p-value = 0.9254
```

χ^2 tests 3

Secinājums: Pētījumā iegūto zirņu pazīmju skaldīšanās atbilst teorētiski sagaidāmajai pazīmju skaldīšanās attiecībai 9:3:3:1, jo iegūtā p vērtība (0,9254) ir lielāka par būtiskuma līmeni 0,05.

χ^2 tests 4

```
koki<-matrix(c(12,34,56,23,8,27,33,47,14,11),ncol=2)
```

```
rownames(koki) <- c("Priēde","Egle","Bērzš","Ozols","Kļava")  
colnames(koki) <- c("Paraug A","Paraug B")
```

koki

	Paraug A	Paraug B
Priēde	12	27
Egle	34	33
Bērzš	56	47
Ozols	23	14
Kļava	8	11

χ^2 tests 5

```
chisq.test(koki)
```

Pearson's Chi-squared test

```
data: koki
```

```
X-squared = 9.2298, df = 4, p-value = 0.05561
```

Secinājums: Pie būtiskuma līmeņa $\alpha = 0,05$ nav statistiski būtiskas atšķirības starp koku sugu sadalījumu divos parauglaukumos (p-vērtība 0,056). Tomēr būtu jāņem vērā, ka p-vērtība ir tuvu kritiskajai robežai. Iespējams, ka palielinot datu apjomu, atšķirība jau būtu būtiska.

Korelācijas analīze

Funkcijas analīzes veikšanai

Pamatfunkcijas korelācijas analīzes veikšanai ir `cor()` un `cor.test()`.

Pirmajā funkcijā var likt gan atsevišķus vektorus (kolonnas), gan vienu vai divas vienāda garuma datu tabulas. Otrajā funkcijā var likt tikai divus vektorus (kolonnas), starp kurām jāaprēķina korelācijas koeficients.

Pēc noklusējuma abas funkcijas aprēķina Pīrsona korelācijas koeficientu. Ja nepieciešams cits, tad attiecīgi jāpievieno arguments `method="kendall"` vai `method="spearman"`.

Ja datos ir iztrūkstošās vērtības (NA), pievieno argumentu `use="pairwise.complete.obs"`.

Dati

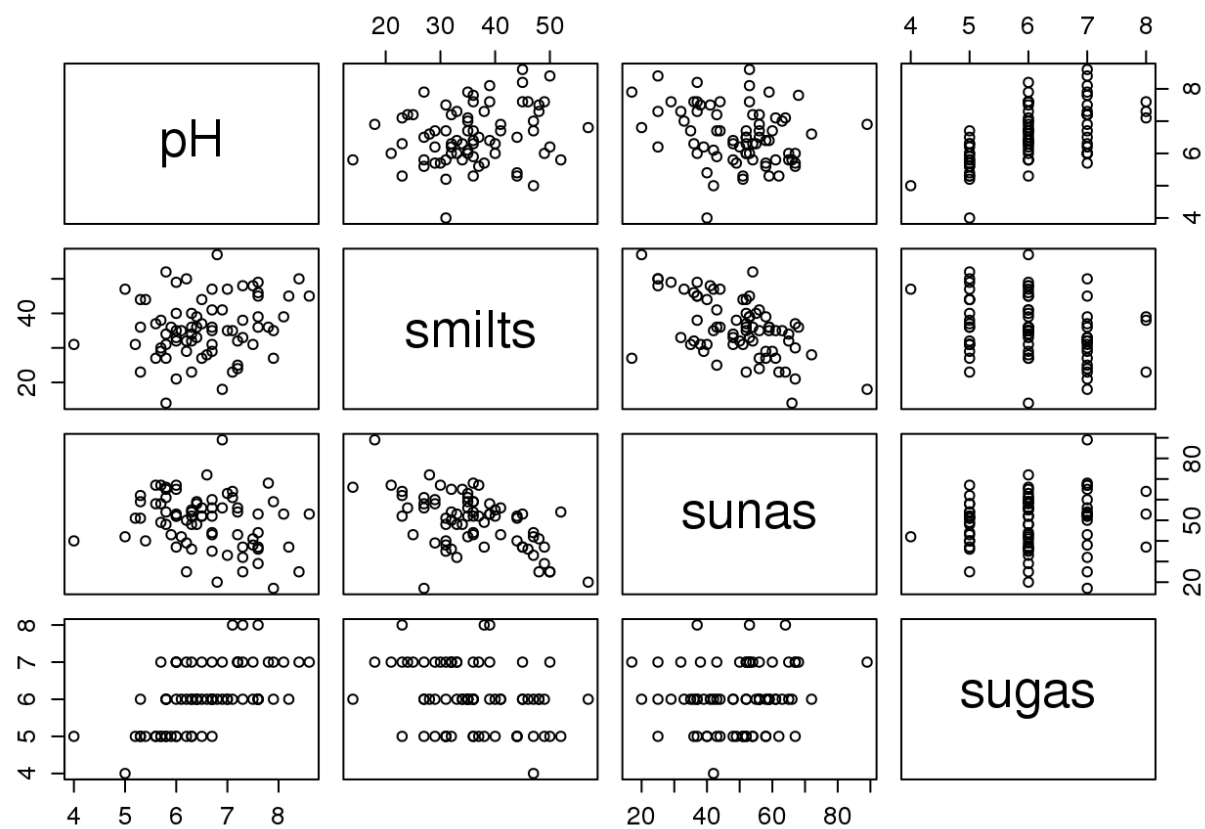
```
smiltaji <- read.table(file="../Dati/smiltaji.txt",header=TRUE,sep="\t",dec=".")
```

```
str(smiltaji)
```

```
'data.frame':  73 obs. of  4 variables:
 $ pH      : num  7.9 7.6 7 7.1 7.2 6.7 5.8 6.7 7.3 7.5 ...
 $ smilts: int  27 36 47 35 24 35 27 29 48 48 ...
 $ sunas  : int  17 44 33 61 56 56 61 60 25 41 ...
 $ sugas  : int   7 6 6 6 7 6 6 7 6 6 ...
```


Grafiskā analīze

```
pairs(smiltaji)
```


Pīrsona korelācijas koeficients 1

```
cor(smiltaji[,1:3])
```

	pH	smilts	sunas
pH	1.0000000	0.2213315	-0.2517885
smilts	0.2213315	1.0000000	-0.5576408
sunas	-0.2517885	-0.5576408	1.0000000

Funkcijas `cor()` rezultātos ir redzama korelācijas koeficientu matrica, bet neparādās korelācijas koeficientu būtiskumi (p vērtības).

Pīrsona korelācijas koeficients 2

Funkcijai `rcor.test()` arī ir iespējams pievienot argumentu `method=`.

```
if (!require("ltm") ) install.packages("ltm")
library(ltm)
rcor.test(smiltaji[,1:3])
```

	pH	smilts	sunas
pH	*****	0.221	-0.252
smilts	0.060	*****	-0.558
sunas	0.032	<0.001	*****

upper diagonal part contains correlation coefficient estimates

lower diagonal part contains corresponding p-values

Secinājums: statistiski būtiska korelācija pie būtiskumu līmeņa $\alpha = 0,05$ pastāv starp pH un sūnu segumu un sūnu un smilts segumiem, jo atbilstošās p vērtības ir mazākas par būtiskuma līmeni.

Pīrsona korelācijas koeficients 3

```
cor.test(smiltaji$pH, smiltaji$sunas)
```

Pearson's product-moment correlation

```
data: smiltaji$pH and smiltaji$sunas
```

```
t = -2.1922, df = 71, p-value = 0.03164
```

```
alternative hypothesis: true correlation is not equal to 0
```

```
95 percent confidence interval:
```

```
-0.45547107 -0.02305682
```

```
sample estimates:
```

```
cor
```

```
-0.2517885
```

Secinājums: Pastāv statistiski būtiska negatīva korelācija starp pH un sūnu segumu (-0,25), jo p vērtība ir mazāka par būtiskuma līmeni ($0,032 < 0,05$).

Spirmena korelācijas koeficients

```
cor.test(smiltaji$sugas, smiltaji$smilts, method="spearman")
```

```
Warning in cor.test.default(smiltaji$sugas, smiltaji$smilts, method =  
"spearman"): Cannot compute exact p-value with ties
```

```
Spearman's rank correlation rho
```

```
data: smiltaji$sugas and smiltaji$smilts
```

```
S = 83657, p-value = 0.01265
```

```
alternative hypothesis: true rho is not equal to 0
```

```
sample estimates:
```

```
rho
```

```
-0.2905304
```

Secinājums: Pastāv statistiski būtiska negatīva korelācija starp sugu skaitu un smilts segumu (-0,29), jo p vērtība ir mazāka par būtiskuma līmeni ($0,013 < 0,05$).

Kendela korelācijas koeficients

```
cor.test(smiltaji$sugas, smiltaji$smilts, method="kendall")
```

Kendall's rank correlation tau

```
data: smiltaji$sugas and smiltaji$smilts
z = -2.5457, p-value = 0.0109
alternative hypothesis: true tau is not equal to 0
sample estimates:
      tau
-0.2335632
```

Secinājums: Pastāv statistiski būtiska negatīva korelācija starp sugu skaitu un smilts segumu (-0,23), jo p vērtība ir mazāka par būtiskuma līmeni ($0,011 < 0,05$).

Regresijas analīze

Regresijas analīzes funkcijas

Regresijas analīzes veikšanai izmanto funkciju `lm()`, kurai kā argumentus norāda pārbaudāmo formulu (`regresents~regresors`), kā arī datu tabulu, kurā atrodas mainīgie.

Regresijas analīzes rezultātu apskata ar funkciju `summary()`.

```
modelis <- lm(regresents~regresors,data=datu.tabula)
```

```
summary(modelis)
```


Dati

```
bietes <- read.table(file = "../Dati/bietes.txt", header = TRUE)
```

```
str(bietes)
```

```
'data.frame':  28 obs. of  2 variables:  
 $ udens: int  0 0 0 0 48 50 48 50 88 88 ...  
 $ svars: num  9 10.3 11.5 14.2 12.2 13.8 14 16.2 14 14.5 ...
```

```
summary(bietes)
```

udens		svars	
Min.	: 0.0	Min.	: 9.00
1st Qu.:	50.0	1st Qu.:	14.15
Median	:147.5	Median	:16.85
Mean	:131.8	Mean	:15.80
3rd Qu.:	209.2	3rd Qu.:	17.65
Max.	:239.0	Max.	:19.20

Pāru regresijas analīze

```
modelis <- lm(svars ~ udens, data = bietes)
summary(modelis)
```

Call:

```
lm(formula = svars ~ udens, data = bietes)
```

Residuals:

Min	1Q	Median	3Q	Max
-3.2541	-0.8541	-0.0317	0.6903	2.6002

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)
(Intercept)	12.254121	0.506327	24.202	< 2e-16 ***
udens	0.026914	0.003269	8.232	1.03e-08 ***

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 1.408 on 26 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.7227, Adjusted R-squared: 0.7121

F-statistic: 67.77 on 1 and 26 DF, p-value: 1.031e-08

Pāru regresijas analīzes secinājumi

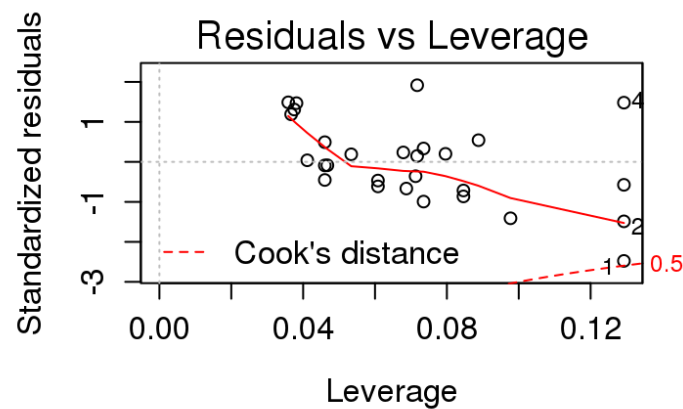
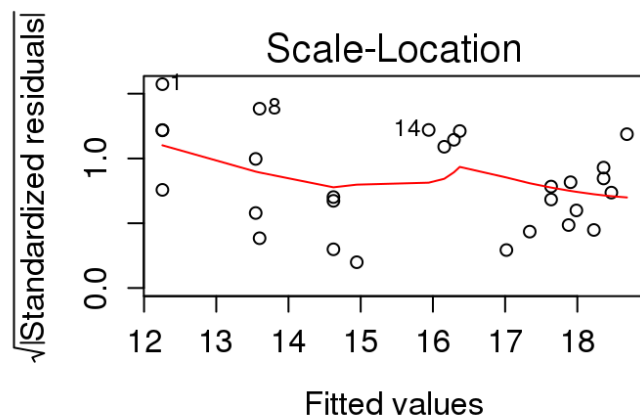
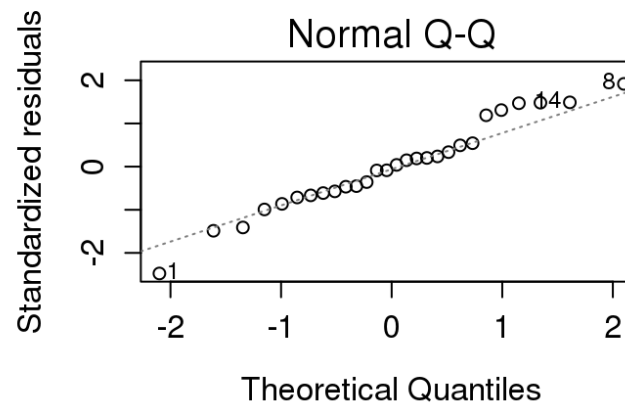
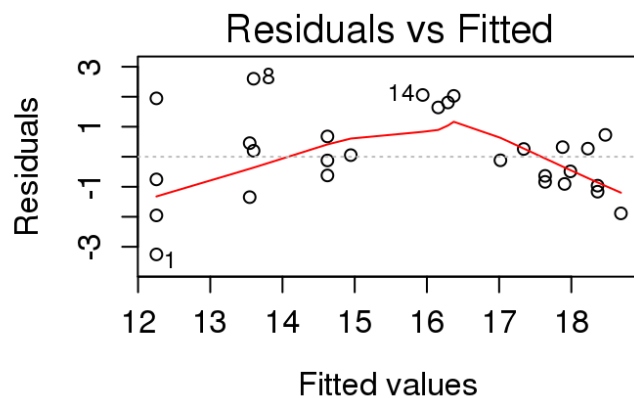
- Determinācijas koeficients Adjusted R-Squared = 0,712, tas ir, ūdens daudzums izskaidro 71,2% no svara vērtību variēšanas
- Gan viss lineārās regresijas modelis kopumā, gan arī atsevišķi šī modeļa koeficienti ir būtiski, jo atbilstošās p-vērtības ir mazākas par būtiskuma līmeni
- Lineārās regresijas vienādojums ir $\text{svars} = 12,25 + 0,0269 \times \text{udens}$

Modeļa diagnostika 1

Diagnosticējošos attēlos redzamas atlikuma vērtības pret prognozētajām vērtībām, atlikuma vērtību QQ attēls, kā arī attēls, kas parāda katra novērojuma ietekmi uz modeli (apakšējais labais attēls). Ja ietekmes attēlā kāds punkts atrodas aiz raustītās līnijas (Cook's distance virs 0,5), novērojums uzskatāms par ietekmīgu.

```
par(mfrow = c(2, 2))  
plot(modelis)  
par(mfrow = c(1, 1))
```

Modela diagnostika 2

Vērtību prognozēšana 1

Funkcija `coefficients()` no regresijas analīzes objekta paņem regresijas vienādojuma koeficientus.

```
koef <- coefficients(modelis)
koef
```

```
(Intercept)      udens
12.25412112  0.02691369
```

```
udens2 <- 301
raza2 <- koef[1] + koef[2] * udens2
raza2
```

```
(Intercept)
20.35514
```

Vērtību prognozēšana 2

Vērtību prognozēšanai var izmantot funkciju `predict()`, kurai kā argumentus norāda izveidoto modeli, kā arī datu tabulu ar jaunajām vērtībām. Šajā tabulā jābūt identiskiem kolonnu nosaukumiem kā modelī izmantotajiem regresoriem.

```
jaunidati <- data.frame(udens = 301)
predict(modelis, jaunidati, interval = "confidence")
```

	fit	lwr	upr
1	20.35514	19.09301	21.61727

Daudzfaktoru regresijas analīzes funkcijas

Regresijas analīzes veikšanai izmanto funkciju `lm()`, kurai kā argumentus norāda pārbaudāmo formulu (`regresents~regresors1+regresors2+..`), kā arī datu tabulu, kurā atrodas mainīgie.

Regresijas analīzes rezultātu apskata ar funkciju `summary()`.

```
modelis <- lm(regresents~regresors1+regresors2+regresors3+  
              ...+regresorsK,data=datu.tabula)
```

```
summary(modelis)
```


Dati 1

```
dati <- read.table(file = "../Dati/renda.txt", header = TRUE)
```

```
str(dati)
```

```
'data.frame':   81 obs. of  6 variables:
 $ gads: int  1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 ...
 $ hron: num  0.894 1.099 0.891 0.96 0.835 ...
 $ dec : num  -3.2 -5.8 -3.4 -3.1 -5.5 -3 1.7 -2.8 -1.5 1.7 ...
 $ jan : num  -8.2 1.5 -5 -5.2 -2.6 -7.1 0.5 -4.5 0.3 -6.5 ...
 $ feb : num  -7.1 1.3 -4.7 -3.7 -3.6 -14 -3.7 -6.2 -6.5 -4.3 ...
 $ mar : num  -3.3 -1.5 -0.6 1.7 -2.2 -2.3 0.4 -4.9 -5.2 0.1 ...
```

Dati 2

```
summary(dati)
```

gads	hron	dec	jan
Min. :1924	Min. :0.6280	Min. : -8.800	Min. : -12.900
1st Qu.:1944	1st Qu.:0.9100	1st Qu.: -5.500	1st Qu.: -6.500
Median :1964	Median :1.0090	Median : -3.100	Median : -3.600
Mean :1964	Mean :0.9923	Mean : -2.499	Mean : -4.136
3rd Qu.:1984	3rd Qu.:1.0860	3rd Qu.: 1.100	3rd Qu.: -1.300
Max. :2004	Max. :1.1910	Max. : 3.800	Max. : 2.400

feb	mar
Min. : -14.000	Min. : -10.800
1st Qu.: -6.600	1st Qu.: -3.100
Median : -4.000	Median : -0.900
Mean : -4.257	Mean : -1.259
3rd Qu.: -1.000	3rd Qu.: 0.500
Max. : 3.700	Max. : 3.700

Modeļa definēšana

```
modelis <- lm(hron ~ dec + jan + feb + mar, data = dati)
```

```
summary(modelis)
```

Regresijas rezultāts

Call:

```
lm(formula = hron ~ dec + jan + feb + mar, data = dati)
```

Residuals:

Min	1Q	Median	3Q	Max
-0.234333	-0.066903	0.007898	0.072541	0.187510

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)
(Intercept)	1.031433	0.018172	56.759	< 2e-16 ***
dec	-0.004039	0.003105	-1.301	0.19733
jan	-0.005548	0.003789	-1.464	0.14728
feb	0.012333	0.003700	3.333	0.00133 **
mar	0.015654	0.004704	3.328	0.00135 **

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.09739 on 76 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.3508, Adjusted R-squared: 0.3167

F-statistic: 10.27 on 4 and 76 DF, p-value: 1.061e-06

Regresijas analīze - secinājumi

- Regresijas modelis izskaidro 31,7% no vērtību variēšanas.
- Modelis kopumā ir būtisks (p vērtība $< 0,001$), bet atsevišķu faktoru (decembra un janvāra temperatūras) ietekme nav būtiska (p vērtības attiecīgi 0,1973 un 0,1473).
- Tā kā atsevišķu regresoru ietekme nav būtiska, var veidot vienkāršāku modeli.

Modeļa definēšana

```
modelis1 <- lm(hron ~ jan + feb + mar, data = dati)
```

```
summary(modelis1)
```

Regresijas rezultāts

Call:

```
lm(formula = hron ~ jan + feb + mar, data = dati)
```

Residuals:

	Min	1Q	Median	3Q	Max
	-0.229956	-0.072878	-0.002383	0.078372	0.187456

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)	
(Intercept)	1.036591	0.017814	58.191	< 2e-16	***
jan	-0.006298	0.003762	-1.674	0.09818	.
feb	0.011864	0.003699	3.207	0.00195	**
mar	0.015783	0.004724	3.341	0.00129	**

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.09783 on 77 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.3364, Adjusted R-squared: 0.3105

F-statistic: 13.01 on 3 and 77 DF, p-value: 5.849e-07

Regresijas analīze - secinājumi

- Regresijas modelis izskaidro 31,1% no vērtību variēšanas.
- Modelis kopumā ir būtisks (p vērtība $< 0,001$), bet janvāra temperatūru ietekme joprojām nav būtiska (p vērtība ir 0,0982).
- Tā kā atsevišķu regresoru ietekme nav būtiska, var veidot vienkāršāku modeli.

Modeļa definēšana

```
modelis2 <- lm(hron ~ feb + mar, data = dati)
```

```
summary(modelis2)
```

Regresijas rezultāts

Call:

```
lm(formula = hron ~ feb + mar, data = dati)
```

Residuals:

Min	1Q	Median	3Q	Max
-0.25327	-0.08051	0.00321	0.07134	0.17581

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)	
(Intercept)	1.049088	0.016360	64.126	< 2e-16	***
feb	0.008973	0.003309	2.712	0.00823	**
mar	0.014798	0.004741	3.121	0.00253	**

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.09895 on 78 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.3122, Adjusted R-squared: 0.2946

F-statistic: 17.71 on 2 and 78 DF, p-value: 4.573e-07

Regresijas analīze - secinājumi

- 29,46% kopējās regresenta (hron) izkliedes izskaidrojama ar regresoru (feb un mar) lineāro ietekmi;
- pēc Fišera kritērija $F = 17,7$, $p\text{-vērtība} < 0.0001$ lineārās regresijas modelis ir statistiski būtisks;
- lineārās regresijas vienādojums ir $hron = 1,0491 + 0,0090 \times feb + 0,0148 \times mar$
- pēc Stjūdenta kritērija visi koeficienti ir būtiski pie $\alpha = 0,05$.

Modeļu salīdzinājums

```
anova(modelis,modelis2)
```

Analysis of Variance Table

Model 1: hron ~ dec + jan + feb + mar

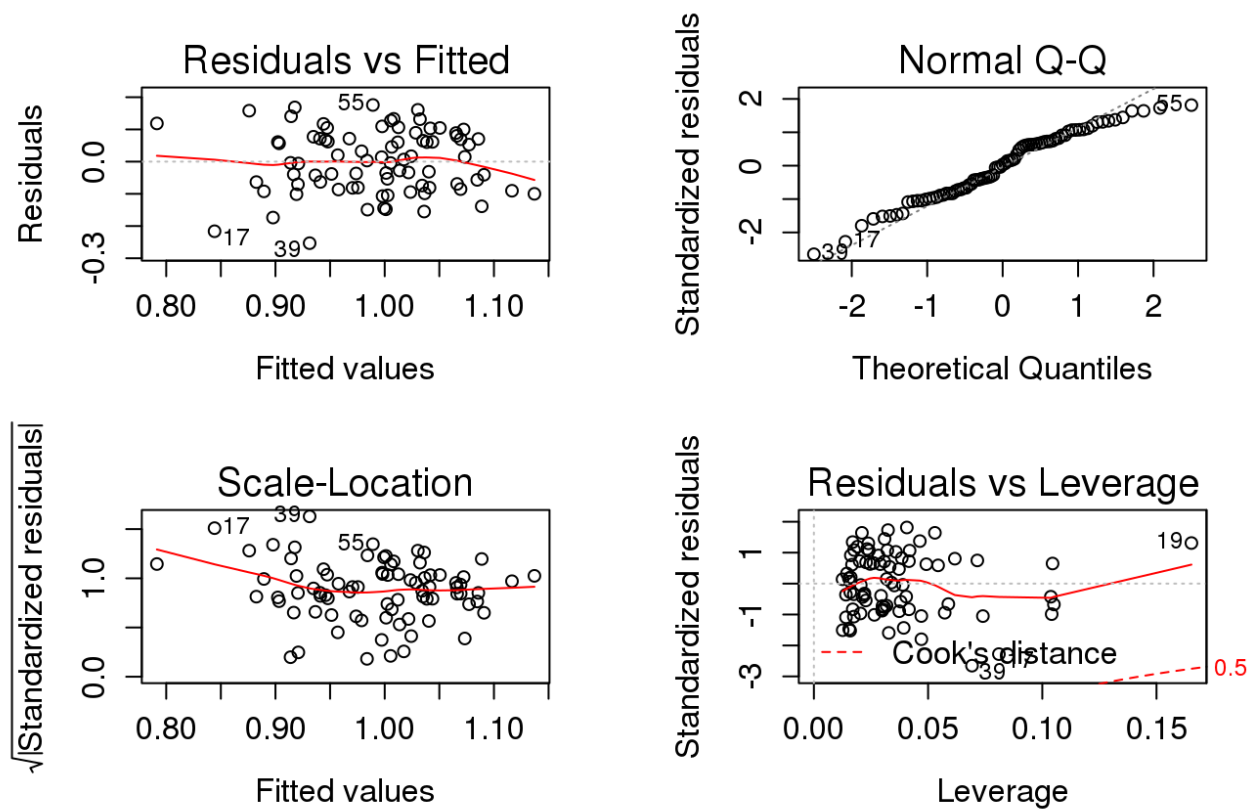
Model 2: hron ~ feb + mar

	Res.Df	RSS	Df	Sum of Sq	F	Pr(>F)
1	76	0.72089				
2	78	0.76375	-2	-0.042865	2.2595	0.1114

Secinājums: starp modeļiem nav statistiski būtiskas atšķirības (p vērtība 0,1114 lielāka par būtiskuma līmeni), tāpēc var izvēlēties vienkāršāko modeli.

Modela diagnostika

```
par(mfrow = c(2, 2))  
plot(modelis2)
```


Dispersijas analīze

Dispersijas analīzes funkcijas

Dispersijas analīzi programmā R veic ar funkciju `aov()`, vai arī kombinējot funkcijas `anova()` un `lm()`.

```
aov(pētāmā.pazīmē~faktors,data=datu.tabula)
```

```
anova(lm(pētāmā.pazīmē~faktors,data=datu.tabula))
```

Lai analīze tiktu veikta pareizi, regresoram (x) ir jābūt izteiktam kā faktoram.

Dati 1

```
miezi <- read.table(file = "../Dati/miezi.txt", header = TRUE, sep="\t", dec=".")
```

```
str(miezi)
```

```
'data.frame':  30 obs. of  2 variables:
```

```
$ skirne: int  1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 ...
```

```
$ raza   : num  66.6 70 63.7 72.1 74.2 67.3 73.4 76.2 76.3 66.4 ...
```

```
head(miezi)
```

	skirne	raza
1	1	66.6
2	1	70.0
3	1	63.7
4	1	72.1
5	1	74.2
6	1	67.3

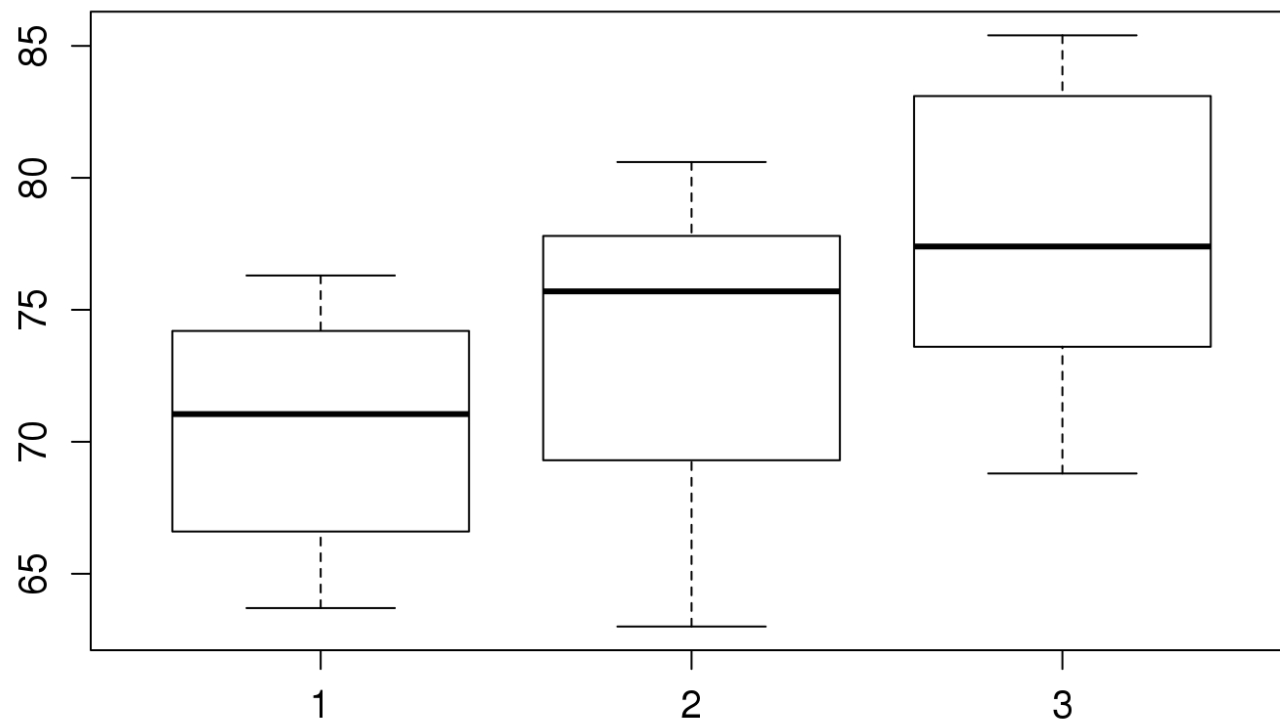
Dati 2

```
summary(miezi)
```

skirne		raza	
Min.	:1	Min.	:63.00
1st Qu.:	:1	1st Qu.:	:69.47
Median	:2	Median	:74.60
Mean	:2	Mean	:74.04
3rd Qu.:	:3	3rd Qu.:	:77.45
Max.	:3	Max.	:85.40

Vizuālais salīdzinājums

```
boxplot(miezi$raza~miezi$skirne)
```


Pārveidošana par faktoru

Lai pārbaudītu vai mainīgais tiek uzverts kā faktors, izmanto funkciju `is.factor()`.
Lai mainīgo pārvērstu par faktoru, izmanto funkciju `as.factor()`.

```
is.factor(miezi$skirne)
```

```
[1] FALSE
```

```
miezi$skirne<-as.factor(miezi$skirne)  
is.factor(miezi$skirne)
```

```
[1] TRUE
```

Dispersiju salīdzināšana

Pirms dispersijas analīzes veikšanas grupu dispersijas salīdzina ar funkciju `leveneTest()`, kas atrodas paketē `car`.

```
if (!require("car")) install.packages("car")
library(car)
leveneTest(y = miezi$raza, group = miezi$skirne)
```

```
Levene's Test for Homogeneity of Variance (center = median)
      Df F value Pr(>F)
group  2  0.1785 0.8375
      27
```

Secinājums: pie būtiskuma līmenā $\alpha = 0,05$ starp atsevišķu gradācijas klašu dispersijām nepastāv statistiski būtiska atšķirība jeb dispersijas ir homogēnas, jo iegūtā p vērtība (0,84) ir lielāka par būtiskuma līmeni.

Vienfaktora dispersijas analīze

```
anov.miezi <- aov(raza~skirne,data=miezi)
summary(anov.miezi)
```

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
skirne	2	274.9	137.45	4.596	0.0192 *
Residuals	27	807.6	29.91		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Secinājums: pie būtiskuma līmenā $\alpha = 0,05$ starp gradācijas klašu vidējiem aritmētiskajiem pastāv statistiski būtiska atšķirība jeb faktora šķirne ietekme uz ražu ir būtiska, jo iegūtā p vērtība (0,019) ir mazāka par būtiskuma līmeni.

Gradācijas klašu salīdzināšana

```
TukeyHSD(anov.miezi)
```

```
Tukey multiple comparisons of means  
95% family-wise confidence level
```

```
Fit: aov(formula = raza ~ skirne, data = miezi)
```

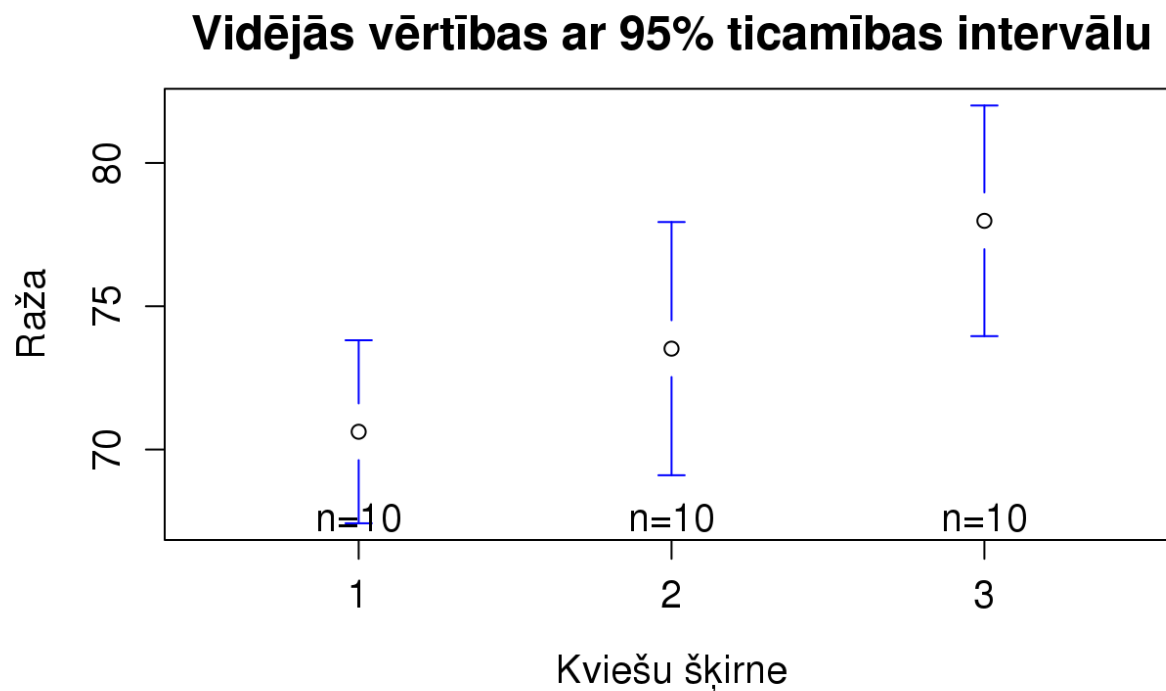
```
$skirne
```

	diff	lwr	upr	p adj
2-1	2.90	-3.164184	8.964184	0.4716580
3-1	7.36	1.295816	13.424184	0.0150186
3-2	4.46	-1.604184	10.524184	0.1810875

Secinājums: pie būtiskuma līmenā $\alpha = 0,05$ statistiski būtiska atšķirība pastāv starp 3. un 1. šķirnes ražu (p vērtība 0,015), bet starp 1. un 2., kā arī 2. un 3. šķirni atšķirība nav statistiski būtiska (p vērtības lielākas par 0,05).

Vidējo vērtību grafiskais attēlojums

```
if (!require("gplots") ) install.packages("gplots")
library(gplots)
plotmeans(miezi$raza ~ miezi$skirne,
  connect=FALSE,xlab = "Kviešu šķirne",ylab = "Raža",
  main = "Vidējās vērtības ar 95% ticamības intervālu")
```


Dati

```
soja <- read.table(file="../Dati/soja.txt",header=TRUE)
```

```
str(soja)
```

```
'data.frame':  52 obs. of  3 variables:
 $ gaisma: Factor w/ 2 levels "normala","zema": 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 ...
 $ stress: Factor w/ 2 levels "ir","nav": 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 ...
 $ lapas : int  264 200 225 268 215 241 232 256 229 288 ...
```

```
head(soja)
```

	gaisma	stress	lapas
1	zema	nav	264
2	zema	nav	200
3	zema	nav	225
4	zema	nav	268
5	zema	nav	215
6	zema	nav	241

Datu pārbaude

```
names(soja)
```

```
[1] "gaisma" "stress" "lapas"
```

```
is.factor(soja$gaisma)
```

```
[1] TRUE
```

```
is.factor(soja$stress)
```

```
[1] TRUE
```

Dispersiju salīdzināšana

```
library(car)
leveneTest(y=soja$lapas,group=soja$gaisma:soja$stress)
```

```
Levene's Test for Homogeneity of Variance (center = median)
      Df F value Pr(>F)
group  3  0.1963 0.8984
      48
```

Secinājums: pie būtiskuma līmenā $\alpha = 0,05$ starp atsevišķu gradācijas klašu dispersijām nepastāv statistiski būtiska atšķirība jeb dispersijas ir homogēnas, jo iegūtā p vērtība (0,9) ir lielāka par būtiskuma līmeni.

Daudzfaktoru dispersijas analīze 1

Pieraksts faktors1*faktors2 nozīmē, ka pārbauda katra faktora ietekmi, kā arī faktoru kombinācijas ietekmi.

```
modelis <- aov(lapas~gaisma*stress,data=soja)
summary(modelis)
```

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)	
gaisma	1	42752	42752	47.749	1.01e-08	***
stress	1	14858	14858	16.595	0.000173	***
gaisma:stress	1	26	26	0.029	0.864570	
Residuals	48	42976	895			

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Daudzfaktoru dispersijas analīze 2

Secinājums: pie būtiskuma līmenā $\alpha = 0,05$ sojas lapu laukumu būtiski ietekmē gaismas daudzums (p vērtība $<0,0001$) un stresa līmenis (p vērtība $0,0002$), bet faktoru kombinācijas ietekme nav būtiska (p vērtība $0,86$).

Gradācijas klašu salīdzināšana

Šajā gadījumā Post-Hoc testu var arī neveikt, jo faktoram ir tikai divas gradācijas klases - ja faktora ietekme ir būtiska, tad, attiecīgi, šīs klases būtiski atšķiras.

```
TukeyHSD(modelis, "gaisma")
```

```
Tukey multiple comparisons of means  
95% family-wise confidence level
```

```
Fit: aov(formula = lapas ~ gaisma * stress, data = soja)
```

```
$gaisma
```

	diff	lwr	upr	p adj
zema-normala	-57.34615	-74.03228	-40.66003	0